

BirdLife Suomi ry BirdLife Finland rf
Annankatu 29 A 16, 00100 HELSINKI
Puh. (09) 4135 3300, fax (09) 4135 3322
toimisto@birdlife.fi - www.birdlife.fi

Vastaanottaja:
Varsinais-Suomen ELY-keskus ja ympäristöministeriö
Lausuntopalvelun (www.lausuntopalvelu.fi) kautta.

Lausunto ehdotuksesta Suomen merenhoitosuunnitelman toimenpideohjelmaksi vuosille 2022–2027 (VARELY/308/2021)

BirdLife Suomi kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Suomen merenhoitosuunnitelman kolmannesta osasta eli ehdotuksesta Suomen merenhoitosuunnitelman toimenpideohjelmaksi vuosille 2022–2027.

Kokonaisuutena ehdotus on erittäin kattava ja laaja ja kannatettava. Toimenpideohjelma on joiltakin osin kunnianhimoinen, mutta jää varsin kunnianhimottomaksi tietyiltä osin, vaikka Suomi ei ole saavuttanut meristrategiapuitedirektivin tavoitteita.

Ohjelmassa on rinnakkain hyvin eri mittaluokan toimenpiteitä: laajoja vaikuttavia toimenpiteitä ja pienimuotoisia vaikutukseltaan mitättömiä kokeita. Pienimuotoiset kokeet ja selvitykset olisi mielekkäämpää jättää ohjelmasta pois ja keskittyä vaikutuksiltaan merkittäviin toimenpiteisiin. Nyt ohjelmaan listattujen pienimuotoisten toimenpiteiden lista on kuitenkin joka tapauksessa hyvin puutteellinen.

Ohjelman erityispiirteenä voidaan pitää huomattavaa optimismia, koska ohjelman SOM-analyysin mukaan suunnitelluilla toimenpiteillä saavutetaan huomattava tilanteen parantuminen vuoteen 2027 mennessä. Näin siitä huolimatta, että edellisen kuuden vuoden aikana tapahtunut positiivinen kehitys oli vähäistä.

Keskitymme lausunrossamme erityisesti lintuihin.

Haluamme lausunnon aluksi muistuttaa, että merilintujen tila on arvioitu heikoksi sekä pesivien että talvehtivien merilintujen osalta kaikilla merialueilla, joilla arvio on tehty (ehdotuksen taulukko 1). Muihin arvioituihin ryhmiin verrattuna lintujen tilanne on hyvin heikko. Arviosta puuttuu lisäksi kokonaan arvio merialueilla syys- ja kevätmuuton aikaan levähtävien merilintujen tilasta, vaikka Suomen rannikon merkitys muutonaikaisena levähdys- ja ruokailualueena on hyvin tärkeä.

Ohjelma ei ole mielestämme riittävä vastaamaan kaikkien merilintujen hyvän tilan saavuttamisen haasteisiin vuoteen 2027 tai edes vuoteen 2033 mennessä, kuten ohjelmassa arvioidaan. Merialueen linnuston hyvän tilan saavuttaminen vaatii enemmän toimenpiteitä.

Alueperusteinen luonnon- ja ympäristönsuojelu ja ennallistaminen sekä merialuesuunnittelu

Merellisten suojelualueiden yhteydessä ei mainita lainkaan Suomessa sijaitsevia kansainvälisesti tärkeitä lintualueita (IBA, Important Bird and Biodiversity Area). Maailmanlaajuisessa IBA-hankkeessa on Suomesta tunnistettu muun muassa erittäin tärkeitä merilintujen kerääntymis- ja ruokailualueita, joista useat ovat joko kokonaan tai valtaosin suojelematta. Ruokailualueiden tärkeys on ohjelmassa kuitenkin tuotu esiin.

Vaikka kaikkia ulkomerellä sijaitsevia ruokailualueita ei vielä tunnetakaan tarkasti, ja ohjelmassa on niihin liittyviä lisäselvityksiä mukana, tulee suojelualueverkostoa laajentaa välittömästi jo tunnistetuille tärkeille alueille, ettei ohjelmakausi tuota niiden osalta vain lisää selvityksiä, vaan tärkeimpien alueiden suojelutilanne parane. Kohtaan ”TPO2022-LUONTO1 Suojelualueverkoston laajentaminen meriluonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi” tulee lisätä IBA-alueiden suojelutilanteen parantaminen.

Toimenpide ” TPO2022-LUONTO7 Ulkomeren matalikkojen linnustoseelvitys” on toimenpiteen kuvauksen näkökulmasta ongelmallinen, sillä erityisesti ruokin, etelänkiislan, kuikkalintujen ja loppilintujen, kuten selkälokin (EN), ruokailualueiden selvittäminen on muiden maiden kokemusten mukaan hyvin vaikeaa lento- tai venelaskentojen avulla. Vähintään ruokkien ja selkälokin ruokailualueiden osalta selvitys on tehtävä (esimerkiksi höyheniin kiinnitettävien) paikantimien. Tämä tulisi lisätä mukaan toimenpiteeseen.

Toimenpide ”TPO2022-LUONTO8 Sisä- ja välisaariston linnustoseurannan kehittäminen” sisältää vain uuden kehitettävän venelaskentamenetelmään, mikä on jo voimakkaasti muuttuneessa tilanteessa ongelmallinen, sillä se ei tuo lisätietoa takautuvasti – ja aikasarja 2022-2027 jää liian pieneksi ohjelman vaikutusten mittaamisen osalta.

Sisä- ja välisaaristosta on olemassa saaristolinnustoseurantaan kokoamattomia laskentatietoja eri puolilta rannikkoa vähintään sadoilta luodoilta ja saarilta. Ensimmäisen tärkeää olisi koota nämä olemassa olevat, paljolti kuntien kaavoitus- ja muihin hankkeisiin liittyvät, tiedot ja pyrkiä toistamaan mahdollisimman suuri osa niistä ohjelmakauden aikana, sen sijaan, että vain aloitetaan kokonaan uusi seuranta, joka tuottaa tietoa vuodesta 2022 alkaen.

Olemassa olevien tietojen kerääminen ja niitä vastaavien laskentojen toistamisen tulee olla prioriteeteissa korkeammalla kuin uusien saaristolintukantojen seurannan menetelmien kehittämisen. Saariston vesilintujen poikastuottoa selvittävien venelaskentojen kehittämistä pidämme kuitenkin kiireellisenä, koska poikastuottoseuranta puuttuu tällä hetkellä käytännössä kokonaan.

Merituulivoima

Merituulivoimaa ja sen lisääntymistä on käsitelty ohjelman muutamassa kohdassa pintapuolisesti, mutta esimerkiksi sen potentiaalista vaikutusta linnuston hyvän tilan saavuttamiseen ei ole käsitelty. Mikäli merituulivoimatuotannon sijoittumista ei ohjata, on merituulivoima uhka hyvän tilan saavuttamiselle. Vaikka toimenpideohjelman aikana merituulivoimaa toteutetaan todennäköisesti vähän, on tulevien vuosien tavoitteiden vuoksi välttämätöntä lisätä ohjelmaan merituulivoiman sijoittamisen valtakunnallinen ohjaus.

Viime vuosien kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet merituulivoiman häirintävaikutusten olevan avomerellä linnustolle huomattavasti aikaisemmin arvioitua suurempi. Merilinnut välttelevät avomerellä ruokaillessaan ja lepäillessään voimaloita yleisesti yli 10 kilometrin etäisyydellä. Lintujen ekologisesti käytettävissä oleva alue voi siis pienentyä hyvin paljon jo muutamasta merituulivoimalasta. Merituulivoiman lisääntyminen aiheuttaa lisäksi uhan Suomenlahden kautta kulkevalle arktisten lintujen Euroopan tärkeimmälle lentoreitille.

Karkotusvaikutuksen vuoksi hajasijoitettu merituulivoima aiheuttaa paljon suuremman linnustovaikutuksen kuin keskitetty. Suomen rannikon kapealla merialueella merituulivoiman lisääntyminen voi jopa yksin estää merilintukantojen hyvän tilan saavuttamisen, jos sen sijoittamista ei ohjata siten, että tuotanto keskitetään suuriin yksiköihin riittävän kauas linnustolle tärkeitä alueista. Ohjauksella voidaan myös kontrolloida tuotannon kumulatiivisia vaikutuksia populaatioihin.

Luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyviin toimenpiteisiin tulee täten lisätä selvitys merituulivoimalle potentiaalisesti sopivista paikoista Suomen rannikkoalueella. Selvitykseen tulee liittyä myös niiden alueiden osoittaminen, joille merituulivoimaa ei voi olemassa olevien tietojen mukaan rakentaa.

Rehevöityminen

Ohjelma on kunnianhimon maatalouden aiheuttaman rehevöitymisen vähentämisessä, ja siinä jätetään lähes huomioimatta rehevöitymisen vaikutus linnustoon. Rehevöitymisen yhteydessä linnuista mainitaan vain ajoittaiset ruokin ja etelänkiislan mahdollisesti levämyrkyihin liittyneet joukkokuolemat. Rehevöityminen vaikuttaa kuitenkin sekä suoraan että välillisesti suureen joukkoon lintulajeja niiden elinympäristöjen ja pesäpaikkojen muutosten sekä ravinnon kautta. Vähentyneet lajit ovat erityisesti pohjaeläimiä ravinnokseen käyttäviä lajeja, kuten sotkat, haahka ja pilkkasiipi ja runsastuneet lajit kalansyöjiä, kuten merimetso ja kasvissyöjiä, kuten hanhet. Myös useat saarten ja luotojen kahlaaja- ja lokkilintulajit ovat vähentyneet, koska rehevöityminen on lisännyt kasvillisuutta niiden pesimäpaikoilla. Rehevöitymisen vähentämisellä on täten merkittävä vaikutus linnustoon, mikä on syytä tuoda laajemmin ohjelmassa esiin. Raportissa mainitut kalaa ravinnokseen käyttävät Itämerellä runsastuneet etelänkiisla ja ruokki ovat tässä yhteydessä epäolennaisia lajeja.

Maatalouden hajakuormituksen hillitsemistä pitäisi huomattavasti vahvistaa tulevalle maatalouden tukikaudelle. Tavoiteltaessa maatalouspolitiikassa aidosti vaikuttavia vesiensuojelutoimenpiteitä on kansallisessa päätöksenteossa kohdennettava merkittävästi aiempaa enemmän rahoitusta konkreettisiin vesien tilaa parantaviin ja kuormitusta vähentäviin toimenpiteisiin. Tämä tulisi tuoda ohjelmassa nykyistä vahvemmin esiin. Rehevöitymiseen liittyvien tavoitteiden saavuttaminen on käytännössä täysin riippuvainen maataloutta koskevista päätöksistä.

Rehevöitymisen vähentämistoimenpiteissä tulisi olla yhtenä omana toimenpiteenä EU:n maatalouspolitiikan uudistuksen toteuttaminen siten, että maatalouden vesistöpäästöt vähenevät merkittävästi. Nyt maatalouspolitiikka vain mainitaan muiden asioiden ohessa erittäin laajan toimenpiteen ” TPO2022-REHEV1 Ruuantuotannon ja -kulutuksen vesistövaikutusten vähentäminen” alla hyvin yleisellä tasolla: ”Toteutetaan EU:n maatalouspolitiikan uudistus ympäristö- ja ilmastotoimien osalta nykyistä kunnianhimoisempana.” Lisäksi toimenpiteet on suunniteltu toteutettavaksi hankerahoituksella, vaikka maatalouspolitiikan yksityiskohdista päätetään Maa- ja metsätalousministeriössä, minkä vuoksi nopeakin muutos olisi halutessa mahdollinen.

Pidämme ongelmallisena, että tärkein rehevöitymisen aiheuttaja käsitellään näin yleistasoisesti. Se ei ole linjassa muiden saman tavoitteen toimenpiteiden kanssa (vrt. esim. marginaalinen toimenpide TPO2022-REHEV6 Tyrnin merkitys valuma-alueen ravinnealumien vähentäjänä: pilotointi ja vaikutusten selvitys).

Metsästy

Osiassa 5.3.1.2 Metsästy, lintujen metsästy on käsitelty hyvin puutteellisesti. Lintujen metsästy merialueilla on harrastustoimintaa. Se ei ole luonnonsuojelun ja hyvän tilan saavuttamisen tavoitteet ylittävä yhteiskunnallinen intressi.

Haahkakoiraiden saaristolintujen pesinnän herkipään vaiheeseen ajoittuvan kesämetsästyksen aiheuttaman häiriön (vrt ECLI:EU:C:2021:166) vaikutusta muuhun saaristolinnustoon ja haahkojen pesinnälle ei ole tarkasteltu, kuten ei myöskään syysaikaisen metsästyksen vaikutusta lintujen syysaikaiselle levähtämiselle, vaikka niihin liittyvät ongelmat ovat hyvin tiedossa. Myöskään roskaamisen yhteydessä ei ole käsitelty lainkaan metsästyksen aiheuttamaa roskaamista, vaikka muoviset välitulpat ovat monin paikoin yksi yleisimmistä meriroskista. Esimerkiksi Tanskassa saa käyttää vain sellaisia patruunoita, joissa välitulpat ovat pahvia. Suosittelemme tämän asian käsittelyä suunnitelmassa ja muovisten välitulppien käytön lopettamista yhdeksi ohjelman roskaantumiseen liittyvistä toimenpiteistä.

Arviossa nykyisten toimenpiteiden riittävydestä todetaan, että taantuneiden vesilintulajien metsästystä on rajoitettu määräaikaisilla asetuksilla ja toimia on syytä jatkaa ja tarvittaessa tehostaa, kunnes kannat elpyvät. Suomi on kuitenkin rajoittanut merisorsien metsästystä vain silloin, kun kansainväliset sopimukset ovat velvoittaneet siihen, ja valtaosalla kansallisesti uhanalaisia lintulajeja metsästys ja tappaminen ovat jatkuneet ilman rajoituksia lajien voimakkaasta vähenemisestä huolimatta. Rajoitukset ovat olleet lintujen tilaan nähden riittämättömiä.

Metsästyksen liittyviä epäkohtia ja vaikutuksia ei ole käsitelty riittävästi myöskään SOM-analyysissä.

Ehdotamme uusiksi merenhoidon toimenpiteiksi merellisten luonnonvarojen kestävästä käytön ja hoidon edistämiseksi seuraavia:

- Haahkakoiraiden kesäaikainen metsästys lopetetaan muuttamalla metsästysasetusta
- Uhanalaisten lajien metsästys ja tappaminen kielletään merialueilla.

Merimetso

Toimenpiteessä ”TPO2022-KALAT2 Meriharjuksen suojelu” spekuloidaan, että ”Merimetso- ja hyljekantojen runsastuminen meriharjuksen elinalueilla saattaa uhata paikallisia luonnonkantoja sekä istutuksin elvytettäviä tai palautettavia kantoja saalistuspaineen kasvaessa. Selvitetään merimetsöjen ja hylkeiden meriharjuksen mahdollisesti kohdistuvaa saalistusta.”

Kyse on lähtökohtaisesti pienimuotoisesta, mutta työläästä selvityksestä, jota merimetsön vähentämistä haluavat tahot ovat jo pitkään pitäneet esillä. Spekulatiiviset uskomuksiin perustuvat uhkakuvat syventävät merimetso-konfliktia, minkä vuoksi suosittelemme merimetsömaininnan jättämistä tästä pois. Merimetso on yleissaalistaja, joka syö sitä ravintoa, mitä on eniten tarjolla. Tilanne, että uhanalaista meriharjusta olisi jossakin niin paljon, että merimetsöjen saalistus kohdistuisi erityisesti siihen, on hyvin teoreettinen. Juhani Salmen Pro gradu-tutkimuksessa selvitettiin merimetsön ravintoa Perämerellä (mm. Krunneilla, missä meriharjusta esiintyy), eikä ravintinäytteissä ollut yhtään meriharjusta, vaan ravinnosta yli 80 % oli kiiskiä ja kolmipiikkiä.

Lopuksi

Toimenpideohjelman tavoite on vähentää meriympäristöön kohdistuvia ihmisen toiminnasta aiheutuvia paineita ja parantaa meriympäristön tilaa. Meristrategiapuitedirektiivin tavoitteena on merimeriympäristön hyvän tilan saavuttaminen viimeistään viime vuonna. Koska hyvää tilaa ei ole saavutettu, on ollut perusteltua lisätä toimenpideohjelmaan lisätoimenpiteitä hyvän tilan saavuttamiseksi. Ohjelman mukaan tavoitteena on ollut sisällyttää tähän toimenpideohjelmaan kaikki tarvittavat lisätoimenpiteet.

Olemme edellä esittäneet, ettei mukana ole kaikkia tarvittavia toimenpiteitä saaristolintujen hyvän tilan saavuttamiseksi. Koska tavoitteena on hyvän tilan saavuttaminen, pidämme välttämättömänä, että edellä esittämämme toimenpiteet lisätään ohjelmaan ja uskomme ympäristöministeriön ja Varsinais-Suomen ELY-keskuksen myös niin tekevän.

Helsingissä 14.5.2021

BirdLife Suomen puolesta

Aki Arkiomaa, toiminnanjohtaja